

Ольга Колодницька

ПРОЕКТНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

У статті проаналізовано особливості використання проектної технології в процесі професійно-педагогічної підготовки майбутніх фахівців закладів вищої освіти, подано класифікацію засобів проектних технологій, етапів й практичних дій зі створення педагогічного проекту, запропоновано модель, яка демонструє зв'язок між етапами методу проектів та етапами особистісно орієнтованого уроку.

Сучасний навчально-виховний процес передбачає реалізацію підготовки майбутнього фахівця на засадах особистісно орієнтованого підходу завдяки використанню викладачем проектних технологій, які підвищують їхній інтерес до навчання та створюють конкретні навчальні педагогічні ситуації. Майбутні фахівці набувають досвіду вирішення реальних проблем, які проектують у навчанні.

Ключові слова: *метод проектів, проектні технології, майбутні фахівці, особистісно орієнтований підхід, особистісно-орієнтовані технології, засоби проектних технологій, професійно-педагогічна підготовка, етапи педагогічного проекту.*

The peculiarities of the project technologies usage in the professional and pedagogical training of future specialists in education institutions has been analyzed. The classification of means of project technologies, stages and practical steps for creating a pedagogical project have been determined and theoretically grounded. The model demonstrating the connection between the stages of the project method and the stages of a personally oriented lesson has been presented and theoretically grounded in the article.

The project technology is a combination of various methods, forms, and means aimed at developing the creative personality of a future specialist. It enables the visual form of phased modeling of the subject area and allows to analyze this model at all stages of its development. The project technology points out concrete ways, means and results of the implementation of creative, professional activities, stimulates the interest of students to solve the actual problem with the practical application of results.

The teacher increases the future specialists' interest to their professional and pedagogical training in education institutions by implementation a person-centered approach and use of the project technologies, develops their

personality as subjects of training, creates specific teaching pedagogical situations. The future specialists gain an experience in solving real problems in their future careers, which they project in training, form communicative skills and develop creative thinking, acquire research skills in accordance with the objective requirements of the profession etc.

Keywords: *a project method, project technologies, future specialists, a person-centered approach, person-centered technologies, means of project technologies, the professional and pedagogical training, stages of pedagogical project.*

Проблеми якості та пошуку нових стратегічних орієнтирів розвитку сучасної освіти зумовлюють необхідність застосування таких інноваційних технологій у професійно-педагогічній підготовці майбутніх фахівців закладів вищої освіти, чільне місце серед яких належить проектам, які б створювали сприятливий мікроклімат, розвиваюче середовище, формували дослідницькі вміння фахівця, готового до постійної, активної роботи над собою, підвищували мотивацію до отримання знань, відображали реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті, враховуючи об'єктивні вимоги професії.

У цьому аспекті постають такі суперечності між: можливостями забезпечення успішної професійної діяльності майбутнього фахівця і формами, методами перебігу цього процесу у закладах освіти, які унеможливають реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті, професійно-педагогічною підготовкою майбутніх фахівців та необхідними вимогами до організації проектних технологій. Зазначені суперечності зумовили вибір теми статті.

Проблеми проектних технологій знайшли висвітлення у працях Н. Алексєєва, В. Безрукової, В. Беспалька, В. Гузеєва, Д. Діксона, Дж. Джонса, Я. Дітриха, О. Коберника, І. Лернера, Н. Матяш, О. Пехоти, Ю. Чернової, П. Хілла та ін. Педагогічні особливості проектної технології ґрунтовно висвітлено у публікаціях Л. Іванової, С. Ізбаш, Н. Пахомової, Т. Подобєдової, Є. Полат, Г. Селевка, І. Сасової. Використання методу проектів у освітньому процесі професійно-педагогічної підготовки студентів розглядалися І. Гусь, В. Голобородько, І. Єрмаковим, Ю. Загуменновим, В. Івановою, Е. Кагоровим, П. Лузаном, Л. Романенко, М. Романовською, І. Чечель та ін.

Зазначені праці не вичерпують усіх питань і закономірностей процесу професійно-педагогічної підготовки студентів закладів освіти на засадах особистісно орієнтованого підходу завдяки використанню вузькопредметних технологій, зокрема проектної.

Метою цієї статті є аналіз особливостей використання проектної технології в процесі професійно-педагогічної підготовки студентів

зкладів вищої освіти, розроблення класифікації засобів проектних технологій, етапів і практичних дій зі створення педагогічного проекту, запропонування моделі, яка б демонструвала зв'язок між етапами методу проектів та етапами особистісно орієнтованого уроку.

Метод проектів як педагогічна технологія включає сукупність дослідницьких, пошукових, проблемних методів, творчих за своїм змістом і є цілісною системою дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує навчально-виховний процес до вимог навчального проектування [10, с. 31].

Провідним методом і обов'язковим структурним компонентом проектної технології є «метод проектів – спосіб досягнення дидактичної мети шляхом детальної розробки проблеми, яка повинна завершитись практичним результатом, оформленим тим чи іншим чином» [9, с. 3].

Викладач, керуючи проектною діяльністю майбутнього фахівця, підвищує його інтерес до навчання, розвиває його особистість як суб'єкт навчання, створює конкретні навчальні педагогічні ситуації на основі різноманітного предметного і міждисциплінарного змісту.

Майбутні фахівці самостійно здобувають необхідну інформацію з різних джерел, набувають досвіду вирішення реальних проблем з огляду на майбутню кар'єру, які проектують у навчанні, формують комунікативні вміння і навички, розвивають творче мислення, оскільки метод проектів створює умови для їхньої творчої самореалізації, підвищує мотивацію для отримання знань, сприяє розвитку інтелектуальних здібностей і відображає реалізацію особистісно орієнтованого підходу в освіті.

У процесі виконання проектних завдань студенти набувають дослідницькі навички. До них відносяться розумові і практичні дії: розуміння постановки завдання, суті навчального завдання; планування його кінцевого результату, окремих дій; виконання алгоритму проектування; внесення корективів у раніше прийняті рішення; конструктивне обговорення результатів і проблем кожного етапу проектування; складання необхідних розрахунків; висловлювання власних думок, конструктивних рішень за допомогою малюнків, схем, ескізів, виробів; самостійний пошук і знаходження необхідної інформації; оцінювання результатів досягнення запланованої мети; розуміння критеріїв оцінювання проектів та їх захист [2, с. 87].

Основними вимогами до організації проектної технології є такі [7]:

- значущість у дослідницькому й творчому плані проблеми (завдання), що потребує інтегрованих знань, дослідницького пошуку для її розв'язання;
- практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів;

- самотійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність учнів/студентів;
- структурування змістової частини проекту (з вказівкою поетапних результатів);
- використання дослідницьких методів: визначення проблеми досліджуваних завдань, що впливають з неї, висунення гіпотези їх розв'язання, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підбиття підсумків, коректування, висновки.

Основними принципами проектної технології є такі [1, с. 114; 5, с. 412]:

- 1) активність у виборі завдання та його опрацювання;
- 2) життєвий, практичний характер проекту, його суспільно-корисна установка;
- 3) інтерес студентів до роботи;
- 4) поєднання теорії з практикою, знань, умінь і навичок;
- 5) можливість створювати нові проекти;
- 6) спроможність втілення проекту;
- 7) самотійність;
- 8) творчість;
- 9) колективна діяльність;
- 10) принцип людських пріоритетів, який забезпечується через підкорення процесів проектування інтересам і можливостям виховання; ненав'язування студентам виконання своїх проектів;
- 11) принцип саморозвитку спроектованих систем, процесів, ситуацій, який реалізовується за умови: створення їх динамічними і гнучкими, готовності до багаторазового використання в мінливих умовах, варіативності проектів, що забезпечує досягнення мети.

Отже, проектна технологія є сукупністю різноманітних методів, форм і засобів, спрямованих на розвиток творчої особистості майбутнього фахівця, які дають можливість у наочній формі поетапно моделювати предметну область, аналізувати цю модель на всіх етапах її розробки. Вона вказує на конкретні способи, засоби й результати здійснення творчої, професійної діяльності, стимулює інтерес студентів до вирішення актуальної проблеми з практичним застосуванням отриманих результатів. Майстерність майбутнього фахівця характеризується ступенем досягнення професіоналізму за допомогою засобів проектних технологій, які дають можливість описати об'єкт вивчення або одержати його замітник (модель), виділити предмет вивчення і продемонструвати рівень його засвоєння.

На основі аналізу класифікацій засобів навчання [6, с. 53–54] пропонуємо, адаптовану відповідно до нашого дослідження класифікацію

засобів проектних технологій:

– словесні (слово викладача (розповідь, пояснення, бесіда, диспут, дискусія, приклад), усна й друкована наукова інформація (підручники, художня література, періодична преса), твори-роздуми, доповіді, дебати, конкурси, аналізи-інтерпретації творів, творчі вправи, ігри, обговорення фільмів, вистав);

– наочно-ілюстративні (картини, стенди, таблиці, схеми, буклети, альбоми, бортжурнали, художня література, періодична преса, комп'ютерні газети, альманахи, слайди, фотографії);

– інформаційно-комунікативні (засоби масової інформації (радіо, телебачення, інтернет), технічні засоби навчання (фотоапаратура, відеоапаратура, комп'ютери, проекційна техніка);

– психолого-педагогічні (проблемні завдання – різноманітні за змістом і обсягом види самостійної навчальної діяльності (умовно можна поділити на ті, що конкретизують проблему, й ті, що вводять нові дані, за допомогою яких формулюється проблема), проблемні ситуації, які виникають у результаті взаємодії суб'єкта (майбутнього фахівця) з об'єктом (навчальним матеріалом), який викликає пізнавальну потребу розкрити суть процесу або явища, що вивчається), кейс-метод, метод портфолію, метод проектів.

Основні етапи й практичні дії зі створення педагогічного проекту [8, с. 52–53; 6, с. 54–56] включають:

1) прогнозування (оформлення ідеї проекту):

– обґрунтування інноваційної ідеї, що відбиває соціальне замовлення і включає нову можливість творчого вирішення існуючої проблеми;

– абстрактне уявлення й опис характеристик майбутнього об'єкта проектування (педагогічної конструкції: технології, методу, змісту освіти, навчальної програми, педагогічної системи, процесу або ситуації), виявлення взаємозв'язку між компонентами об'єкта проектування;

– ідеальне співвідношення прогнозу з дійсністю; передбачення наслідків перспективних змін дійсності, що реалізуються в педагогічному проекті.

2) моделювання (створення моделі):

– розробка та опис цілей, змісту й структурних компонентів моделі об'єкта проектування, що забезпечує конкретність, досяжність і гнучкість їх функціонування;

– розробка основних шляхів (умов) досягнення виділених цілей (стан середовища, особливості суб'єктів, функціональні зв'язки між елементами проекту, можливості його ефективного використання, очікувані результати).

- 3) конструювання (створення конструкту):
 - створення дослідного зразка (синтезування окремих важливих якостей об'єкта в єдине ціле), яке охоплює: актуалізацію знань про педагогічний об'єкт і досвід оперування з ним на практиці, опис характеристик певного об'єкта, його властивостей, компонентів, виділення нового об'єкта зі збереженням основних ознак оригіналу;
 - деталізація створеного проекту, яка наближає його до використання в конкретних умовах реальними учасниками та відображення у технологіях, методах, технічних засобах навчання, змісті навчання;
- 4) відтворення (упровадження проекту):
 - часткове впровадження, апробація, уточнення теоретичного проекту (коригування), що дозволяє проводити подальшу розробку створеної моделі та доведення її до рівня практичного використання;
 - цілісне впровадження, орієнтоване на варіативне масове використання проекту й спрямоване на забезпечення його ефективного функціонування і розвитку.

Проте в нашому дослідженні ми вважаємо, що четвертому етапові педагогічного проектування – відтворенню – передують презентація (захист проекту) – демонстрація результатів проекту у вигляді повідомлень, доповідей, публікацій, відеоматеріалів; експертне оцінювання – колективне обговорення проекту й експертна оцінка та аналіз результатів проектної діяльності; рефлексія – самоконтроль, самоаналіз, самооцінка студентами результату своєї діяльності – проекту, успіхів і помилок.

Отже, підготовка майбутніх фахівців у закладах освіти буде успішною та ефективною, якщо вона буде практично-орієнтованою і реалізовуватиметься шляхом використання особистісно-орієнтованих технологій (зокрема проектних), які спрямовані на здобуття знань протягом життя шляхом самостійної діяльності. Саме практично-орієнтована підготовка майбутніх фахівців сприятиме успішному використанню отриманих предметних знань під час проходження практики та у майбутній професійній діяльності, що дозволить змінити роль і місце, соціальну значущість освіти в суспільстві.

Вважаємо за доцільне запропонувати модель, яка б демонструвала логічний, умотивований зв'язок між етапами методу проектів як особистісно орієнтованої педагогічної технології та етапами особистісно орієнтованого уроку, метою якого є набуття індивідуального суб'єктивного досвіду кожного студента (учня) [3, с. 8; 4; 6, с. 56] (Рис. 1.1).

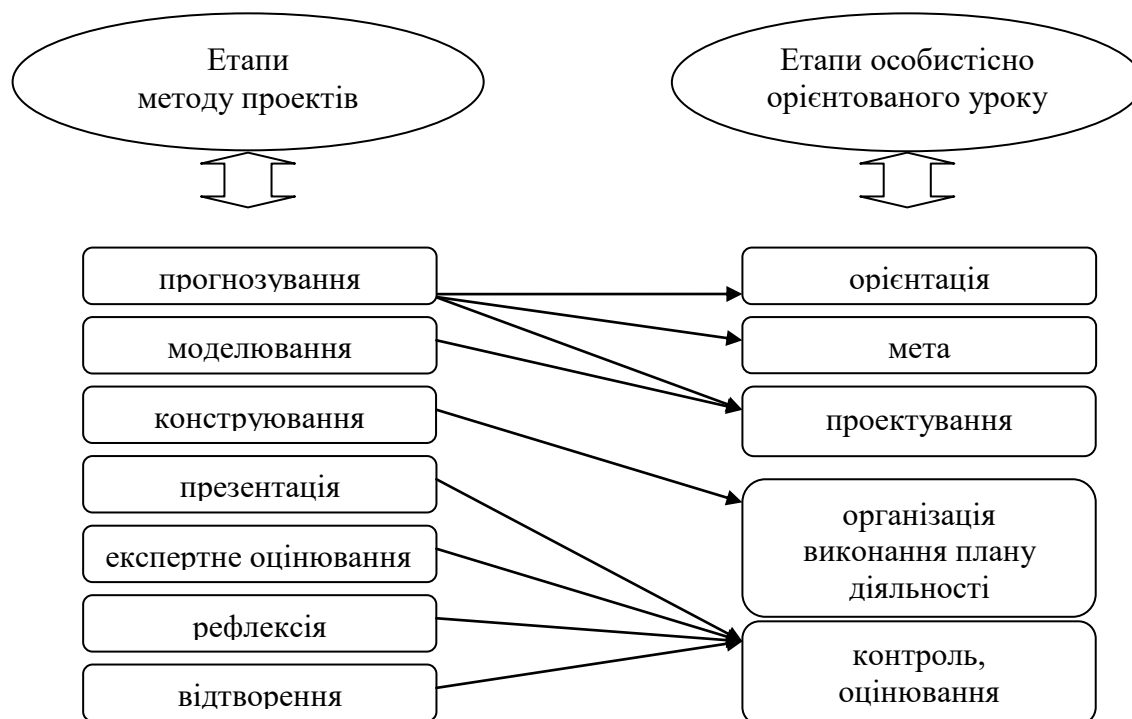

Рис. 1.1. Співвідношення етапів методу проектів й особистісно орієнтованого уроку (складено автором на основі [3; 4])

Узагальнюючи вищевикладені факти, підкреслимо: сучасний навчально-виховний процес передбачає реалізацію підготовки майбутнього фахівця на засадах особистісно орієнтованого підходу завдяки використанню вузькопредметних технологій (серед яких чільне місце займає проектна). Такий підхід забезпечує особистісний рівень оволодіння спеціальністю, формує творчу індивідуальність і розвиває інтелектуальні здібності, пізнавальні вміння обдарованої молоді, дає можливість брати участь у цікавій і результативній роботі завдяки досконалому вмінню орієнтуватися в безмежному інформаційному просторі.

Поетапне використання практичних дій зі створення педагогічного проекту та засобів проектних технологій (словесних, наочно-ілюстративних, інформаційно-комунікативних, психолого-педагогічних) у практико-орієнтованій підготовці майбутніх фахівців створює можливості водночас для їхнього та професорсько-викладацького творчого розвитку, урізноманітнює нудний традиційний інформаційно перенасичений курс навчання.

Проектні технології можуть слугувати засобом успішного професійного саморозвитку й самореалізації майбутнього фахівця тільки тоді, коли для цього створені педагогічні умови, що і є метою наших подальших розвідок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Безрукова В. С. Педагогика. Проективная педагогика. Екатеринбург, 1996. 342 с.
2. Голобородько В. В., Гнедашев В. М. Наукова робота учнів: програма організації науково-дослідної діяльності учнів. Харків, 2005. 208 с.
3. Гусь І. М., Калмикова І. В. Метод проектів. *Управління школою*. 2005. № 5. С. 8–11.
4. Загуменнов Ю. Л., Шелкович Л. В., Шварц Г. Н. Особистісно зорієнтовані технології в освіті. *Підручник для директора*. 2005. № 9/10. С. 10–24.
5. Кагоров Е. Ф. Еще о методе проектов. *Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати*: практико-зорієнтований збірник. Київ: Департамент, 2003. С. 412–416.
6. Колодницька О. Д. Стимулювання професійного саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю засобами проектних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка. Тернопіль, 2012. С. 53–56.
7. Пехота О. М., Костенко А. З., Любарська О. М. Освітні технології: навч.-метод. посіб. Київ, 2003. 255 с.
8. Подобєдова Т. Ю. Підготовка майбутніх вчителів гуманітарного профілю до педагогічного проектування: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Луганський нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2005. 241 с.
9. Полат Е. С. Метод проектів на уроках іноземного мови. *Іноземні мови в школі*. 2000. № 3. С. 3–9.
10. Рожнятовська І., Зоц В. Сучасні шкільні технології. К.: Ред. загальнопед. газет, 2004. Ч. 2. 128 с.